

Maät leven

Marieke van Baest

De kroningsnaam van de enig bekende vrouwelijke farao Hatschepsoet (1479-1458 v. Chr.) is 'Maät-ka-Re', wat 'de ziel, het wezen van RA is Maät' betekent. Maar al vanaf farao Userkaf uit de vierde dynastie, kan het alomvattende belang van Maät voor het Oude Egypte worden aangetoond.

De Egyptenaren beschouwen de godin Maät als de eerste, maar ongeboren, dochter van de zongod RA. Zij staat al achter hem, wanneer hij tevoorschijn komt uit de oerwaterlelie Nefertem, die uit de oerchaos van Noen is opgekomen. Zo drukt de Egyptische verbeelding uit, dat RA aan Maät zijn kracht ontleent. Het licht dat RA in de wereld brengt is Maät; RA schept de wereld door steendichte, doodstille duisternis te vervangen door Maät.

Voor de oude Egyptenaren is Maät de belichaming van werkelijkheid, gerechtigheid, waarheid, morele integriteit. Zij wordt voorgesteld als een ranke, jonge vrouw - staand of gehurkt - in een strak aansluitend gewaad en een struisvogelveer in haar diadeem. Zij wordt ook vaak verbeeld met wijde vleugels aan haar armen, om aan te duiden dat zij energie is, beweging, wind. Op haar wieken kan zij zich bewegen tussen de verschillende levenssferen. Haar struisvogelveer is teken van de zachte bries van haar levensadem, de delicate balans tussen orde en chaos, leven en dood in heelal en mensenlevens. De energie van Maät brengt evenwicht in scheve verhoudingen en doet je leven in harmonie met jezelf en met anderen. 'Maät leven' is dan ook de meest wezenlijke taak van goden en mensen. Maät geeft de goden 'de levensadem in hun neus' en is 'voedsel van de goden'. Maät zorgt ervoor dat de goden hun taak kunnen uitvoeren zoals die bedoeld zijn. 'Maät leven' houdt in de kosmos goed en kwaad in balans, zoals een van Maät doordrongen regering Boven- en Beneden Egypte in balans houdt en de Nijlvallei

met de omringende woestijn door Maät in evenwicht gehouden worden. Maät is het fundament en de geestkracht van de beschaving van Egypte. Alles steunt op Maät en is op Maät gebouwd; daarom is elk voetstuk van iedere beeltenis Maätgewijd en geeft aan dat de afgebeelde in Maät zijn basis heeft.

Ook in het nieuwe leven van het hiernamaals is Maät de kern waar alles om draait. Haar allesdoordringende tegenwoordigheid komt opvallend naar voren in *Het boek van aan de dag treden*, helaas beter bekend als het *Egyptische dodenboek*. In de teksten van dit boek zijn de 42 beginselen opgenomen van een leven vanuit Maät. Deze geven aan hoe elk mens vanuit zichzelf tot evenwicht kan komen om - zo doende - toe te voegen aan de harmonie van de kosmos. Op basis van deze 42 beginselen, zijn in later eeuwen de 10 woorden van Israël ontstaan. Maar anders dan in de 10 geboden, die van buiten af geformuleerd zijn - 'Gij zult niet doden' -, komen de 42 beginselen uit het hart van de gene die ze uitspreekt, uit de inwonende godheid van elk mens. De 42 beginselen zijn daarom van binnen uit geformuleerd: 'Ik heb niemand gedood'.

Een prachtig exemplaar van *Het boek van aan de dag treden*, het boek van nieuw leven - niet van dood! - wordt bewaard in het Brits Museum in Londen. Bijgaande afbeelding *De papyrus van de schrijver Hunefer* (± 1370 v. Chr.) is aan dat boek ontleend. Deze afbeelding laat de overgangsrte zien van hiernamaals naar hiernamaals, een door Maät gedragen beweging van de ene levenssfeer naar de andere. Hunefer bidt tot Maät en legt haar zijn verhouding met haar 42 beginselen voor:

'...Lof aan u, grote godin, gij meesteres van alle waarheid, o mijn godin, ik ben hierheen gekomen opdat ik mij bewust mag worden van uw inzettingen. Ik ken u,

ik ben op u afgestemd en op uw 42 beginselen die met u bestaan in deze zaal van Maät. In waarheid en gerechtigheid kom ik naar uw weging en ik breng Maät met hart en ziel...Zuiver van hart, zuiver van hart, zuiver van hart ben ik! Mijn zuiverheid is de zuiverheid van de godheid van de heilige tempel. Daarom zal mij geen kwaad overkomen in deze wereld, omdat ik, zelfs ik, de wijzingen van god ken die god zijn.'

Aan de hand van de god Anubis - beschermer van allen die overgaan naar het nieuwe leven - wordt Hunefer naar de weegschaal van Maät gebracht. Bovenop de weegschaal troont Maät, Anubis stelt de weegschaal in en de god Thoth - god van de wijsheid en echtgenoot van Maät - schrijft het resultaat van de weging op. Het hart van Hunefer - voorgesteld als een pot met deksel, want de Egyptenaren wisten maar al te goed wat een vat vol tegenstrijdigheden, wat een doofpot het mensenhart kan zijn - wordt gewogen tegen het symbool van Maät: haar struisvogelveer. Heeft Hunefer voldoende Maät geleefd? Heeft hij de harmonie van het heelal niet onherstelbaar in gevaar gebracht?

Onder de weegschaal zit het ondiep Ammat, de 'grote verslinder', een gedrocht samengesteld uit het achtereind van een nijlpaard, de borst en voorpoten van een leeuw en de kop van een krokodil. Met opengesperde muil laat hij zien dat hij niet in harmonie is. Ammat is dan ook het symbool van de verslindende kracht van chaos, de verpersoonlijking van alles wat wanorde veroorzaakt en evenwicht wegvreet. Maar Ammat heeft het nakijken. De god Horus stelt Hunefer voor aan Osiris, de god van het hiernamaals. De godinnen Isis en Nephthys staan achter hem en hij troont op de oerwateren van Noen, waaruit Nefertem is opgebloeid. Uit Nefertem komen de vier zonen van Horus op; zij zijn de beschermers van de belangrijkste organen van elk mens. Hunefer wordt ontvangen in het hernieuwde leven van het hiernamaals omdat hij zoveel 'Maät geleefd' heeft, dat niets zijn doorgang naar nieuw leven bezwaart. Zijn hart is even licht als de veer van Maät.

